

Marele eminescolog Dimitrie Vatamaniuc despre cum a trăit și cum a murit Eminescu și crezul lui de o viață: “Eminescu a avut o concepție profund creștină în toată opera sa”. Interviu Extraordinar In Memoriam

Publicistica lui Mihai Eminescu, incomodă în

fostul regim dar și în cele de după 1989

Interviu în exclusivitate cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc, realizat de Maria Stanciu, membra a UZPR Galați. Interviuul a fost publicat în trei părți și reunit pentru prima oară aici, In Memoriam marele eminescolog.

Vedeți și: A plecat la Domnul pentru a se întâlni cu Mihai Eminescu. Veșnică pomenire, Dimitrie Vatamaniuc (25 septembrie 1920, Sucevița – 4 iulie 2018, București)

Am discutat cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc despre importanța demersului făcut în perioada interbelică de eminescologul Perpessicius în privința cercetării și publicării Operei Integrale Eminescu. Vom încerca să creionăm în linii mari un portret prea puțin cunoscut al lui Mihai Eminescu, nu cel de antisemit, ci cel de Mare Român. După ani de cercetare, academicianul Dimitrie Vatamaniuc a ajuns la concluzia că în contextul publicării „Operei Integrale Eminescu”, avem în „Poetul Nemuririi noastre” nu numai „Luceafărul Poeziei Românești”, ci și pe cel mai mare Gazetar, Părintele Publicisticii din spațiul românesc.

În primele părți ale interviului nostru cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc, am adus în atenție aspecte despre cercetarea și publicarea „Operei Integrale Eminescu”. În linii mari am abordat „ceștiunea evreiască”, dar și aspecte care țin de concepția lui Eminescu privitoare la socialism, ideologie a unei orânduiri sociale despre care zice că „este o mare nenorocire pentru țară. Socialismul înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism”.

Pentru a sublinia complexitatea problematicii despre care a scris Eminescu și contextul național și internațional, amintim despre poziția francă a Gazetarului față de retrocedarea Basarabiei fără arme, despre afacerea Stroussberg, unde Eminescu demasca afacerile oneroase ale unor

„baroni” ai speculei și păgubirea Statului Român, cu complicitatea unor politicieni români și a regelui Carol. Apoi, diferențele pe care le-a exprimat-o Eminescu în privința „ceștiunii evreiești”, dar și a naturii Statului, în contradicție cu avocatul și omul politic Titu Maiorescu, au grăbit sfârșitul său pământesc... Vom relata despre luminile și umbrele în relația dintre Mihai Eminescu și Titu Maiorescu și pe cât se poate vom creiona conjunctura socio-politică din a doua parte a veacului al XIX.

Pe fondul unor nelămuriri legate de cauzele care au determinat moartea „Poetului nepereche”, am cerut academicianului Dimitrie Vatamaniuc lămuriri legate de ultima parte a vieții lui Eminescu. E vorba de perioada dintre anii 1883 și iunie 1889, ani în care – prin concursul unor contemporani – Eminescu a fost internat și tratat abuziv, fiind diagnosticat cu un diagnostic imaginar – cel „de „nebun”. Cercetările din ultimii ani dovedesc că „nebunia” Poetului Nepereche a fost inventată de prima soție a lui Ioan Slavici care a avut complicitatea lui Titu Maiorescu și de „tratamentul” inadecvat cu mercur, la clinica doctorului Șuțu și apoi a doctorului Isac, de la Iași. Interlocutorul nostru, pe marginea cercetărilor de peste patru decenii spune că Eminescu „a murit de inimă...”

Foto: Maria Stanciu

– *Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, vă mulțumim că ne-ați deschis ușa casei și a sufletului dumneavoastră, pentru ca*

astfel să-i bucurăm pe cititorii noștri măcar cu o frântură din munca de cercetare pe care ați depus-o. Vă rugăm să ne spuneți când a început întâlnirea cu cercetarea manuscriselor eminesciene, pentru completarea, adunarea și publicarea operei complete Eminescu?

– Efectiv, am început să-l studiez pe Mihai Eminescu din anul 1972, când am ajuns la Muzeul Literaturii Române și când Alexandru Oprea, directorul muzeului, a hotărât să continue editarea operei lui Eminescu. Însă acest demers de cercetare literară a fost inițiat și urmat de academicianul Perpessicius între 1939 și 1963, timp în care a reușit să tipărească șase volume.

– *Eminescologul Perpessicius, pe numele adevărat D. Panaitescu, a încetat cercetarea constrâns de motive de sănătate, dar a lăsat și o scrisoare pentru urmași... Ce conține această „scrisoare deschisă”?*

– Perpessicius părăsise „șantierul” de cercetare a operei lui Eminescu, cum el însuși îl numea, pentru că își pierduse vederea la descifrarea manuscriselor. În aceste împrejurări, el a adresat o „scrisoare deschisă către editorul de la anul 2000”. Aici le aduce laude predecesorilor săi care au contribuit – după posibilități și împrejurări – la punerea în circulație a operei lui Eminescu; totodată el făcea previziuni pentru viitor. Perpessicius se îndoia, afirmând că „nu sunt semne ca la anul 2000 să fie posibilă publicarea operei integrale a lui Mihai Eminescu”. Previziunile nu s-au împlinit, astfel că în 2011 am reușit, sub oblăduirea Academiei Române, să publicăm „Opera Integrală Eminescu”.

– *Cum ați ajuns coordonatorul „colectivului” de cercetare a operei lui Mihai Eminescu?*

– În 1972, la un an de la moartea lui Perpessicius, Alexandru Oprea care era directorul Muzeului Literaturii Române, instituție fondată de Perpessicius, și director al Revistei

„Manuscriptum” – întemeiată tot de Perpessicius – a considerat că era de datoria sa să ducă mai departe această activitate. A fost atunci, în anii '70, o împrejurare deosebită, când cercetarea trebuia să se unească cu învățământul; se punea problema ca toți cercetătorii de la institute să treacă în învățământ. A fost un proces lung, demarat în 1972, în urma căruia a fost stabilit un colectiv din care făceam parte eu, Petru Creția și alte două colege..

– *Ați primit misiunea să faceți coordonarea generală a Integralei Eminescu și, în mod special, să vă ocupați de partea de publicistică eminesciană. Știm că la apariția volumelor IX și X, Publicistică, au fost multe ispite, deși Eminescu trecuse la ceruri de aproape un secol. Cum a fost întâmpinat volumul IX, în plină perioadă comunistă?*

– Volumul IX, apărut în 1980, cuprindea publicistica lui Eminescu din perioada studiilor universitare și din perioada când a publicat la „Curierul de Iași”, respectiv, mai 1876 și octombrie 1877. Volumul a fost privit drept unul care aduce noutate pentru publicul larg, fiindcă nu se cunoșteau decât câteva articole din această perioadă, restul era contribuție nouă. Acest volum IX a stârnit însă reacții din partea cercurilor interesate. Unul dintre cei foarte supărați s-a arătat Moses Rosen, rabinul șef al Cultului Mozaic din România, care a atacat volumul în repetate rânduri, pentru că se vorbește aici și despre evrei.

– *În ce au constatat aceste greutăți, la tipărirea volumului X?*

– După nemulțumirile amintite legate de acel text publicistic din volumul IX, ni s-a impus, special pentru Eminescu, ca toate textele din următoarele volume să primească avizele celor două cabinete ale familiei Ceaușescu! Mai direct, s-a introdus cenzura... Cu toate restricțiile pe care le-am întâmpinat, noi am mers mai departe și am adunat materialele și pentru volumul X. Acesta cuprinde publicistica lui Mihai Eminescu de la ziarul „Timpul”, din perioada octombrie 1877 –

februarie 1880. În paralel, am lucrat și la volumul XIV, care conține studii științifice, traduceri. Am terminat amândouă volumele în același timp, însă am tipărit doar volumul XIV, care nu ridică nicio problemă fostului regim și care a apărut în 1983. Volumul X însă nu l-am putut tipări și a așteptat până în anul 1989...

– *Care a fost motivul pentru care a fost interzisă tipărirea volumului X, Publicistică?*

– Acest volum are două studii fundamentale; unul era studiul în chestiunea evreiască și un alt studiu despre **Basarabia**. Cu chestiunea evreiască era așa și așa, fiindcă Eminescu face aici un studiu statistic; se ocupă de numărul evreilor de la noi care lucrau în comerț, câți erau în țară... Însă, deranja foarte tare studiul cu Basarabia, nu aveam voie să vorbim despre acest subiect.

– *Motivele nu sunt greu de intuit...*

– Aveam interdicție, era ordin peste tot să nu se vorbească de Basarabia. Și asta a durat mult. Era interzis să apară în presă ceva despre Basarabia. Basarabia era cedată rușilor și era o temă terminată, iar acest volum nu trebuie să apară! Atunci, eu am făcut demersuri și așa a ajuns volumul X la Ștefan Andrei, care era secretar la Comitetul Central între cele două cabinete, al lui Nicolae Ceaușescu și al Elenei Ceaușescu. În acest context, Ștefan Andrei mi-a spus că dacă era la un singur cabinet, „încă mai încercam, dar așa, să merg la ambele cabinete, nu pot să fac nimic. Deci, nu mai insista asupra acestei chestiuni”, mi s-a recomandat.

– *Și totuși, volumul X s-a tipărit înainte de evenimentele din 22 decembrie 1989, printr-un act de eroism, am spune...*

– În cursul anului 1989, s-a întâmplat un lucru foarte interesant. Cercetători din Basarabia au venit la mine, chiar acasă, și m-au rugat, zice... „Haideți, să ne dați și nouă studiul lui Eminescu cu Basarabia că ne trebuie! Noi avem acum

o oarecare libertate, ne-am despărțit într-un fel de ruși și trebuie să-l publicăm, că ne-ar servi foarte mult". Eu le-am spus că nu le dau nimic, pentru că dacă eu vă dau acest volum nu vom mai reuși în veci să tipărim volumul X. Volum care aștepta din anul 1983!...Și ce au făcut ei, ce au dres... S-au dus în tipografie, la București, au tratat... creștinește cu tipografii și au scos un număr de exemplare din volumul X, cu publicistica lui Eminescu. Și în drum spre Chișinău iarăși au revenit la mine, acasă... [O altă versiune, AICI]

– *În câte exemplare a fost tipărit atunci volumul X?*

– Cred că în o sută douăzeci de exemplare. Că au ajuns cu volumul X la Chișinău nu-i nicio problemă, dar au mai făcut o „greșală” foarte mare, pentru acea vreme, anume, au trimis un volum și la Paris, în Franța. Cartea a căzut în mâna lui Ierunca de la Radio „Europa Liberă”, care a făcut o emisiune de o oră, în care se spunea despre acest volum că a apărut în România lui Ceaușescu... „Și iată că în România se pot tipări și lucrări și opere fundamentale în care nu se vorbește de Ceaușescu și nu se aduce nicio laudă regimului comunist”. Într-adevăr, nu veți găsi nicio laudă adusă regimului comunist, nu veți găsi în toată ediția nicio laudă la adresa lui Ceaușescu”. Dar...

– *Dar?!...*

– Reacția a fost că am intrat într-o cercetare foarte severă; m-au pus să dau raport despre legăturile mele cu „Europa Liberă”! În sfârșit, m-am descurcat, cum m-am descurcat, dar soarta acestui volum era încă o dată pecetluită. Înainte cu câteva luni de evenimentele din decembrie 1989 se hotărâse să nu mai apară deloc, iar exemplarele care se tipăriseră să fie trimise fără discuție la topit... Însă, Dumnezeu a avut oamenii Lui care au avut mare grijă ca volumul X să nu dispară. De altfel, a și fost distribuit în librării chiar în zilele revoluției din 1989...

– *Publicistul Mihai Eminescu a pus probleme oricărui regim. Cât de actuală este astăzi publicistica lui Eminescu?*

– Eminescu are o publicistică în care pune probleme fundamentale. El se identifică cu poporul român până la sacrificiul de sine. Drama sa morală este și a noastră. Amenințarea ființei naționale a poporului român nu este înlăturată, și relele de care suferea societatea românească din vremea sa sunt și ale zilelor noastre, în forme nu mai puțin grave. Publicistica lui Eminescu o trăim astăzi dureros de actual...

"Cestiunea evreiască" și socialismul condamnat din publicistica lui Eminescu au dat de furcă regimului ateist

Foto: Maria Stanciu

Pe când se împlinea aproape un veac de la moartea sa, în plină dictatură comunistă, publicistica eminesciană a stat în așteptare pentru a vedea lumina tiparului vreme de trei decenii. În acest răstimp, a fost tipărită doar „o culegere modestă, cu câteva articole ciuruite de croșete”, spune interlocutorul nostru în prefața acelei culegeri.

– *Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în anul 1977, colectivul pe care l-ați condus a dat cititorului mult așteptatul volum IX, cel care cuprindea publicistica lui Mihai Eminescu, publicată înainte de a ajunge la ziarul „Timpul”, în octombrie 1877. Ce perioadă are în vedere?*

– Volumul IX cuprindea publicistica lui Eminescu din perioada studiilor universitare de la Viena și din perioada de la „Curierul de Iași”, respectiv, mai 1876-octombrie 1877. El cuprinde articole apărute în gazete precum „Albina”, „Familia”, „Federațiunea”, „Convorbiri literare” și „Curierul de Iași”. În 1977 când a apărut Volumul IX, de Publicistică, a fost privit drept unul care aduce noutate, fiindcă publicistica eminesciană nu era cunoscută. Nu se cunoșteau decât câteva articole din această perioadă, restul totul era contribuție nouă.

– *Ne spuneți că trimiterea în librării a volumului IX a fost întâmpinată de marea supărare a lui Moses Rosen, rabinul șef al Cultului Mozaic. Până la urmă, ce era atât de supărător în publicistica lui Mihai Eminescu „în cestiunea evreiască”? De ce s-a produs atâta necaz în unele cercuri din România anului 1977 și după?...*

– Acest volum (dar și următorul, volumul X) conține și câteva articole despre comunitatea evreiască din România celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea și, deci, publicistica lui Eminescu, când este „judecată” trebuie așezată în contextul celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea. Eminescu nu a

avut treabă cu evreii. Eminescu a avut treabă cu „Alianța Israelită” care era o organizație internațională ce funcționa în Germania și care intervenea în treburile noastre interne. Și atunci, ca orice gazetar care se respectă și care este preocupat de nealterarea ființei naționale românești, Eminescu a protestat împotriva Alianței israelite sub diferite forme...

– Să revenim asupra contextului. După terminarea Războiului de Independență, în mai 1877, marile puteri europene s-au întrunit în mai multe rânduri, pentru a recunoaște Independența României. În iunie 1878, prin Tratatul de la Berlin, Germania impunea Principatelor Dunărene prin articolul 44 al amintitului tratat – (sub pretinsa mască „a umanitarismului și a lipsei de toleranță religioasă” invocată de izraeliții din România) – acordarea cetățeniei române evreilor care erau trimiși forțat din Germania în România. Ba mai mult. La fel se propunea rezolvarea problemei și cu evreii persecutați și trimiși la noi din Rusia și Polonia. Care a fost atitudinea gazetarului Mihai Eminescu, pe atunci, redactor la ziarul „Timpul”, cotidian al opoziției conservatoare?

– Eminescu a susținut modificarea Articolului 7 din Constituție, cerere formulată și de Germania, ca o condiție la recunoașterea Independenței, însă Eminescu a susținut ca acordarea cetățeniei române izraeliților să se facă individual, nu în masă, cum propunea Germania. Eminescu, în publicistica sa, combate cu vehemență „teoria umanitaristă”, „cu desăvârșire neadevărată” susținută de Alianța israelită, care pretindea că în România ar exista „români izraeliți, români de confesiune mozaică”.

– Și continuă gazetarul de la „Timpul”... „Nu voim a recunoaște, de vreme ce e neadevărată și ni se impune vederea aceasta anormală prin Tratatul de la Berlin. Nu există dar români izraeliți, pentru că nu există izraeliți care să vorbească românește în familiile lor și nu există izraeliți care să intre în relații de căsătorie cu românii”...

– Cine are răbdare să citească toate aceste articole, și un ziarist are această datorie, va înțelege că Eminescu a ținut piept cu fruntea sus în fața presiunilor Alianței izraelite din Germania, subliniind că este „ciudat în a vedea susținându-se”, în mod fals, că „Principatele românești încetaseră ca din senin (de când cu Tratatul de la Berlin) a mai fi ceea ce au fost sute de ani de-a rândul, adică un azil de toleranță, și deveniseră deodată vatra zelotismului religios și a unei înverșunate discuțiuni asupra marginelor în cari trebuie admisă sau nu legea lui Moisi”. Acesta este un răspuns pe care Mihai Eminescu îl dă (în 10 iulie 1879) ziarului „Fremdenblatt, un oficios din Viena”, care se ocupa de „ceștiunea izraelită din România” și care dezinforma frecvent, făcând ca lumea diplomatică a Europei „să fie atât de rău informată”, în numele unui fals umanitarism. Dezinformarea Alianței izraelite din Germania contribuie, scrie Eminescu, „a întări fabula despre persecuțiunile religioase din România”, și „a ne face jertfa unei false mistificațiuni și a unei minciuni etnologice”. Deci, Eminescu gazetarul nu a făcut altceva decât să ceară marilor puteri europene să privească „ceștiunea izraelită” din Principatele Dunărene asemenea celorlalte state din Peninsula Balcanică. De altfel, așa a și fost soluționată „ceștiunea evreiască”, iar Articolul 7 din Constituție a căpătat forma în care fusese propusă de Eminescu în cadrul dezbaterilor din ziarul „Timpul”, fără a face din poporul român „jertfa unei mistificațiuni”.

– *Ce răspuns dați celor care scot publicistica lui Eminescu din contextul vremii și îl văd pe Gazetar drept un antisemit?*

– Antisemitismul lui Eminescu este o „vină de dâșii inventată”, ca să răspund cu „armele” lui Eminescu. Cine are răbdare să citească nenumăratele articole pe care le-a scris Eminescu la ziarul Timpul (între octombrie 1877 și iunie 1883) – ca reacție la pretențiile Germaniei și ale „Alianței izraelite” (cu sediul în Germania) – va înțelege că Eminescu

este un Mare Român și un gazetar care s-a documentat meticulos și care nu a înclinat balanța și condeiul în funcție de pretențiile și presiunile regimurilor care s-au perindat în timpul său. Publicistica lui Eminescu are ponderea cea mai mare ca extindere și relevă un luptător pe tărâm social și politic, el este un Gazetar cu o înaltă conștiință civică. Dar, dincolo de cantitate, rămâne cuvântul cu putere al gazetarului Eminescu, care a dat frisoane nu numai contemporanilor său, ne iubitori de pământ românesc și de valorile culturale – spirituale românești, ci i-a deranjat și pe exponenților fostului regim comunist.

– O altă „mistificație” este cea legată de faptul că Eminescu ar fi cochetat cu ideile socialiste și că ar fi fost chiar „precursorul” socialismului?!, după unele minți... Domnule academician, după o viață de cercetare a manuscriselor și a articolelor publicate de Eminescu, la ce concluzie ați ajuns?

– Cum bine ați observat și aici avem de-a face cu o mistificație. Ca publicist la „Timpul”, unde o vreme a fost chiar redactor șef, firește Eminescu a scris despre toate aspectele vieții social politice din vremea sa. Nimeni înainte sa și după el nu a criticat cu mai multă vehemență corupția, ignoranța, nepotismul, lipsa de merit în promovarea ierarhică socială... În privința socialismului, Eminescu are câteva articole în care face referire la socialism, dar situația nu este deloc cum o prezintă mistificatorii din ultimele decenii; este exact invers.

– Vă rugăm să exemplificați...

– Este, de pildă, un articol despre frații Nădejde – aceștia erau socialiști – dar aici Eminescu spune clar: **„Socialismul este o mare nenorocire pentru țară. Socialismul înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism”**. La tipărirea publicisticii eminesciene în vremea fostului regim, acest articol mi-a fost respins în repetate rânduri, până ce cineva – tot din cei de sus din vremea perioadei comuniste – mi-a

sugerat să găsesc ceva... imaginar și să nu mai vorbim despre socialism în acești termeni negativi. „Vorbește despre socialismul utopic!”, mi-a recomandat acea persoană. „Așa că la învățământul politic ăștia mai află câte ceva despre socialismul utopic. Zice: Găsește ceva din Marx, din Lenin, ca să blindezi acest articol și să apară!...”

– *Să înțelegem că aceasta este explicația parantezelor de la câteva articole eminesciene, cu referite la socialism, din volumele tipărite până în 1989?*

– Da... Numai acordând un anumit spațiu socialismului utopic, dar care nu avea nicio legătură cu amintitul articol semnat de Eminescu, am putut salva și tipări publicistica lui Mihai Eminescu. Și neavând altă soluție în fața cenzurii celor două cabinete, am scos articolul din contextul de atunci (cel în care era vorba despre socialism, despre care Eminescu spune că „înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism”) și l-am plasat undeva în trecut. Așa am putut salva și publica miile de articole din publicistica eminesciană din volumele care au urmat volumului IX.

– *Însă Dumnezeu v-a dat timp ca să reveniți, să revizuiți ediția și să retipăriți Integrala Eminescu în 2011...*

– Da. În ultima ediție revizuită și apărută în 2011, am scos acest balast despre socialismul utopic. Mai este un articol despre socialism în care se spune că cine „se ocupă de problemele sociale este neapărat numit socialist”. Fals! A te ocupa de partea științifică a socialismului nu înseamnă că ești socialist!... Dar, așa au trecut toate textele eminesciene de cenzura comunistă. Însă lucrul acesta nu a stat numai în puterea mea, ci s-au găsit oameni care au dorit cu adevărat să se tipărească "Opera Integrală Eminescu" și pentru asta îi mulțumesc lui Dumnezeu. Eu am fost doar un executant... Când însă am preluat retipărirea ediției din 2011, am eliminat acele anomalii.

Lumini și umbre în relația Eminescu-Maioreescu

– Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în 16 februarie 1880, Partidul Conservator s-a scindat, iar în fruntea conservatorilor ajunge Emanoil Costache Epureanu. Care a fost atitudinea gazetarului Eminescu în comparație cu a politicianului și avocatului Maioreescu?

– Epureanu întocmește noul Program al partidului care viza îndeosebi rezolvarea „cestiunii evreiești”, problemă de care Titu Maioreescu (și P.P. Carp) se distanțează, justificându-și atitudinea cum că „Epureanu nu era persoana cea mai indicată să-i reprezinte...” Din presa vremii reiese că cei doi „stau în expectativă”, în vreme ce Th. Rosetti, dar și Eminescu – care în calitate de redactor trebuia să editeze cotidianul „Timpul” – se alătură lui Epureanu. Se observă din presa vremii, dar și din alte surse că atitudinea lui Epureanu și poziția lui Eminescu veneau să clarifice poziția Partidului Conservator în problema recunoașterii Independenței de Stat a României de către marile puteri. De altfel, acum i se încredințează lui Eminescu conducerea cotidianului „Timpul”, când începe cea de-a doua perioadă a activității lui Mihai Eminescu ca gazetar.

– Cum l-ați perceput pe Mihai Eminescu în relația cu Titu Maiorescu, după mai bine de patru decenii de cercetări?

– În primul rând trebuie să ne raportăm la relația dintre cei doi așezându-o în contextul vremii. Maiorescu a avut concepția că „statuia” unei personalități este mai bine pusă în lumină dacă este înconjurată de alte statui, spre deosebire de astăzi când fiecare cercetător – poetaș sau scriitor – se consideră că poate fi mare, dacă-i pustiș în jurul lui!... Aceasta era concepția lui Titu Maiorescu și eu asta vă spun... La acea vreme, Maiorescu a adunat în jurul lui pe scriitorul Ioan Slavici, pe Mihai Eminescu (care a ajuns la ziarul „Timpul” în octombrie 1877), pe Ion Luca Caragiale și alții de mai mică importanță, dar care au fost în jurul lui „statui” mai mari, „statui” mai mici. În acest context, Maiorescu joacă un rol esențial în viața lui Eminescu și din această perspectivă suntem în următoarea situație – viața lui Mihai Eminescu durează din 15 ianuarie 1850 și până în 15 iunie 1889; atâta este viața lui Eminescu.

– Trebuie să ai vocația geniului ca în timp relativ mic să lași în urma ta semne nemuritoare... Cine sunt apropiații lui Eminescu care ne dau relații pertinente despre el?

– Fizic, Eminescu nu mai este printre noi, dar – dincolo de opera sa – „Luceafărul Poeziei Românești”, cum l-a numit Patriarhul Miron Cristea (Elie, pe numele de mirean), este printre noi prin contemporanii lui. Unul dintre contemporanii lui este Titu Maiorescu care l-a avut în preajma lui, l-a susținut la studii, bineînțeles – până la un punct. Deci, Maiorescu este acela care, într-o primă ipostază, l-a susținut pe Eminescu. Tot Maiorescu a preluat manuscrisele lui Eminescu...

– Și le-a ținut la el din 1889 și până la începutul următorului veac...

– Le-a păstrat până în anul 1902. Aici vreau să vă spun că

Maiorescu s-a făcut vinovat că și-a însușit manuscrisele lui Eminescu. Și Matei, fratele lui Eminescu, avea dreptate să reclame manuscrisele, dar Maiorescu era om politic și pe deasupra era și avocat...

– *Înțelegem că Maiorescu era un om influent cu diverse interese politice și cu un tată care fusese (la Viena) în slujba Imperiului Austro-Ungar...*

– Maiorescu știa foarte bine să se pună la adăpost și în momentul în care a donat manuscrisele la Academia Română a spus că aceste manuscrise „i-au fost donate lui de Eminescu, în diferite timpuri”. Dar nu există nici un document în această privință, deși avem un argument decisiv... Și noi astăzi închidem ochii pentru acest abuz de proprietate și spunem că Maiorescu are marele merit de a fi păstrat această imensă moștenire. Pe de altă parte, dacă manuscrisele ar fi intrat pe mâna lui Matei, fratele lui Eminescu, nu se știe ce se alegea cu ele. Deci, Maiorescu are meritul de a avea în jurul lui pe Eminescu printre "Statuile" cu care s-a înconjurat. Maiorescu are meritul de a fi păstrat și donat manuscrisele și mai are meritul de a fi elaborat prima ediție a poeziilor lui Eminescu.

– *Se vindea bine Eminescu la acea vreme?*

– Din 1884 și până în 1913, „Poeziile” lui Eminescu s-au tipărit în unsprezece ediții, cu unele completări de la un an la altul. Este ediția din cultura română cu cea mai mare longevitate și care stă la baza tuturor textelor care s-au produs în germană, dar și în alte limbi, în această perioadă. Deci, iată încă un merit important al lui Maiorescu, dar între aceste merite care aduc aceste contribuții esențiale sunt și umbre...

– *Ce alte personalități ale vremii și ale culturii noastre naționale l-au avut în preajmă și au lăsat mărturii despre Mihai Eminescu?*

– Pe lângă Titu Maiorescu mai sunt alte câteva personalități care sunt importante și care au scris despre Eminescu. Este Stefanelli care a fost coleg cu Eminescu la Școala de la Cernăuți, dar și la Viena, în vremea studenției... Acest Stefanelli este cel care a găsit acel poem, singurul de altfel, semnat de Eminescu și adăugat de Perpessicius în volumul de poezii... Apoi este Veronica Micle care a avut legăturile pe care le-a avut cu Eminescu și care ne-a lăsat corespondența din prima parte a relației lor, publicată, și a doua parte care a văzut lumina tiparului în ultimii ani. În această privință, mai avem un contemporan care ne-a lăsat mărturii și acesta este scriitorul Ioan Slavici. Slavici are ceva mai mult despre Eminescu, fiindcă au fost prieteni apropiați încă din epoca studenției și până la moarte; el i-a fost unul dintre cei mai apropiați prieteni.

– *Și când te gândești că a fost idealizată prietenia dintre Eminescu și Creangă...*

– Da, toată lumea a rămas cu această prietenie exemplară în memorie însă Ion Creangă nu are foarte multe informații despre Eminescu... De asemenea, mai găsim informații în corespondența dintre Negruzzi cu Maiorescu și avem informații privind biografia Poetului și în arhivele și în presa vremii. Astfel, în legătură cu viața lui, punând mărturiile una peste alta, putem spune că sunt puține în raport cu opera eminesciană și cu personalitatea sa. Raportându-ne la aceste informații, spunem că în legătură cu viața lui Mihai Eminescu, moștenirea ce o avem este foarte săracă, foarte restrânsă. Opera eminesciană e altceva și în afara acestor mărturii ale contemporanilor lui, atâtea câte sunt, s-a creat o literatură memorialistică fantastică în care fiecare a pus tot ce a crezut...

– *Informații de la întâlnirile „Junimii” ne oferă și Vasile Pogor, unde Maiorescu este prezentat într-o lumină nu tocmai favorabilă în relația cu Eminescu. Noi am publicat acestea în Suplimentului Magazin VL, sub semnătura criticului literar*

Vasile I. Cataramă, ucenic al lui George Călinescu. Pentru a sublinia mai bine contextul în care a fost „diagnosticat” Eminescu, într-un mod empiric, să mai subliniem și câteva aspecte ce țin de poziția lui Eminescu de la ziarul „Timpul”, cotidian care, reamintim, era al Partidului Conservator, partid aflat în opoziție în toamna lui 1879.

– Ca jurnalist, Eminescu îi critică atât pe liberali, care erau la guvernare, în frunte cu I.C. Brătianu, cât și pe conservatori, pe care îi acuză de complicitate în ”chestiunea evreiască”. Ioan Slavici ne relatează că Eminescu nu-i cruța nici pe membrii Partidului Conservator pe care îi critica dacă ”se nemerea ca ei să cadă în vreun păcat, ba era în stare să laude fapte bune și chiar dacă ele erau săvârșite de adversari politici”.

Fotografie de arhiva. Mihai Eminescu de Nestor Heck – 1884. Basarabia-Bucovina.Info

– *Vă rugăm să ne spuneți de la ce a pornit această mistificație și cine i-a pus diagnosticul de „nebun” lui Eminescu?*

– **Prima soție a lui Ioan Slavici, o unguroaică – catolică, cu vreo patru clase pregătire, i-a atribuit lui Eminescu diagnosticul de „alienat mintal”.** Asta pentru că Gazetarul obișnuia să redacteze noaptea comentariile care defineau poziția cotidianului „Timpul”, să discute cu adversarii lui, uneori chiar să-i mai înjure. Și Slavici, la presiunea soției lui, bătea cu palma în perete ca să tacă. Tăcea ce tăcea și iar începea. Pentru ea manifestările lui Eminescu erau ale unui alienat mintal... Cât a fost Slavici acasă, soția sa nu a putut face nimic, dar când Slavici era plecat la Viena să consulte niște medici – fiindcă avea și el probleme medicale – prima sa soție a luat și a trimis un bilet lui Titu Maiorescu în care a scris: „Vino și ridică-l! Eminescu a înnebunit!” Deci, pentru ea aceste manifestări ale lui Eminescu erau semne ale nebuniei.

– *Ce a făcut Titu Maiorescu în aceste împrejurări?...*

– Nu ar fi fost mare lucru, însă această femeie a primit concursul lui Titu Maiorescu, deși înainte cu câteva zile acestui moment, de pildă, în 11 iunie 1883, Eminescu a fost la ședința „Junimii” și în legătură cu acest moment Maiorescu notează în jurnalul său că „a fost o ședință foarte reușită și cu veselie”. Și acum venim puțin și la partea întunecată a lui Titu Maiorescu. Prima problemă care se pune ține de modul de existență al lui Eminescu. Eminescu, în perioada cât a scris la cotidianul „Timpul”, a stat în gazdă la Ioan Slavici și, în lipsa sa, prima soție a lui Slavici – unguroaică, ziceam, cu câteva clase primare – i-a pus diagnosticul lui Eminescu de „alienat mintal”. După ce a primit biletul de la soția lui Slavici, Maiorescu se întoarce acasă și completează în jurnalul său, la pozițiile respective, atenție – cu creionul roșu: „semne de alienație mintală la Eminescu”...

– După cum relatați evenimentele reiese că totul era premeditat...

– Desigur, Maiorescu nota despre imaginea semne de „alienație” pe care nu le văzuse cu o săptămână înainte, la întâlnirea de la „Junimea”, când Eminescu a fost acolo de față cu ei, au discutat. Atunci nu le-a văzut! Deci Maiorescu, iată este vinovat că a acceptat această mistificație...

– Este doar Maiorescu vinovat? De regulă astfel de oameni vicleni nu lucrează singuri. Au și complici, șantajabili, de regulă.

– Maiorescu este primul vinovat că a acceptat „jocul” primei soții a lui Slavici și a acceptat acest diagnostic fără consultul unui medic. Dar mergem mai departe și vedem că Maiorescu cu autoritatea lui a transmis acest diagnostic doctorului Șuțu. Acum doctorul Șuțu este și el vinovat la rândul lui că a acceptat acest diagnostic fără să pună în aplicare cercetarea lui de medic.

– Și de aici reies premeditarea și dorința oarbă de a înlătura un om cu verticalitate...

– Aici se vede încă o dată acest lanț al slăbiciunilor. Eminescu era incomod pentru că prin concepția lui despre Stat i-a atacat, deopotrivă, și pe conservatori și pe liberali, care pentru el au fost totuna. Pentru Eminescu importante au fost România și românii obidiți de o clasă politică prea preocupată de interese de grup sau individuale... Curajul și verticalitatea lui Eminescu sunt de admirat, deși și-a făcut atâția „prieteni”. Și autoritățile vremii au procedat așa cum au procedat; i-au retras activitatea de la ziarul „Timpul” și din redactor principal l-au retrogradat ca simplu redactor și apoi l-au scos de tot din redacție. Și apoi, Păucescu, cel care a venit la cotidianul „Timpul” a vorbit foarte urât despre activitatea lui Eminescu...

– La o distanță de 130 de ani, privind „timpul” lui Eminescu,

ce vedem? Un cotidian „Timpul” care și-a dobândit renumele datorită întâi de toate lui Mihai Eminescu; apoi datorită lui Slavici, Maiorescu, Caragiale, adus în redacție tot de Eminescu. Domnule academician, cine are habar astăzi despre cine a fost Păucescu și ce a scris el?...

– Nu știu... Cert este că Eminescu a fost izolat și pe acest fond s-a constatat că a suferit o depresie mare. Eminescu nu a fost „nebun”, ci a suferit o mare depresie... Prietenii l-au trimis la tratament și după ce a fost internat la „Ober Döbling” din Viena și tratat de puternica depresie de doctorul Obersteiner s-a refăcut în câteva luni.

– *Vă rugăm să refaceți drumul revenirii lui Mihai Eminescu?*

-După ce iese refăcut de la clinica din Viena, Eminescu a mers într-o călătorie în Italia. Nu are nicio manifestare de nebunie; revine în țară, dar nu se duce la cotidianul „Timpul”, nu se duce la Maiorescu, ci se duce la ziarul „România liberă”, care erau adversarii lui Titu Maiorescu. Și, pentru Titu Maiorescu exista o mare primejdie, cât și pentru adversarii săi politici... Și atunci, soluția imediată a fost să nu-i acorde nici un ajutor, ca să accepte propunerea lor. Și propunerea lor a fost ca să-l trimită la Iași. Acolo era și sora lui Maiorescu, care a fost împotriva „tratamentului” pe care fratele ei Titu Maiorescu l-a aplicat lui Eminescu... De altfel, Emilia Maiorescu a fost una dintre cei care – alături de dr. Constantin Popazu, vărul lui Maiorescu – l-au dus pe Eminescu la Viena și l-au dezaprobat pe Titu Maiorescu...

-*Ce a făcut Eminescu la Iași?*

-La Iași a fost încadrat imediat la Biblioteca Universitară și pe lângă asta, Eminescu a mai fost și profesor de germană. Dar, acest „nebun”, la Iași se apucă să traducă Gramatica sanscrită”!

-*Pentru a preda germana, pentru a traduce dintr-o limbă străină era nevoia de un cap limpede...*

-Și de un mare efort, calități pe care Eminescu – cel calomniat de fel de fel de indivizi cu interese obscure – a reușit să treacă într-un mod admirabil. Nici astăzi, la aproximativ o sută patruzeci de ani de la acele evenimente, "Gramatica sanscrită" nu a fost tradusă în condiții mai bune decât a făcut-o Eminescu. Deci, sanscrita necesita un efort extraordinar. De la Iași, Eminescu a plecat la Botoșani la sora sa, unde a intrat iarăși în spital cu diagnosticul cel vechi și aici, doctorul Isac l-a tratat cu mercur... Injecțiile cu mercur i-au fost aplicate luni de zile, tratament care i-a infectat organismul. Mercurul otrăvește organismul, iar acest fapt i-a înrăutățit starea de sănătate... Păi dacă nouă ne dă cineva mercur, în numai o săptămână ne-ar termina. Eminescu a rezista.

Spune prietenul său Slavici că avea o constituție fizică foarte bună, foarte așezată. El a rezistat. Și de la Iași, Eminescu vine iarăși la București și nu se duce la Maiorescu, el se duce direct la "România liberă" și începe colaborarea cu acest ziar... De la "România liberă", Eminescu trece la "Fântâna Blanduziei", unde este îmbrățișat de colegii lui din tinerețe, transilvăneni. Aici publică editorialul de fond; firește că toate aceste eforturi pe care le face, drama pe care o trăiește nu se putea să nu aibă efecte, oricât de robust ai fi. Și a avut drept urmare intrarea iarăși în spital...

-E vorba de perioada premergătoare morții care a survenit în 15 iunie 1889. Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în legătură cu acest aspect, sunt mai multe speculații. Una dintre ele susține că unul dintre bolnavii din spitalul în care a fost internat i-a spart capul lui Eminescu cu o piatră... După cercetările pe care le-ați făcut, care a fost cauza morții Poetului și Gazetarului Eminescu?

-Nu e nicio piatră. Mihai Eminescu a murit de infarct...

-Există vreun act medical, în acest sens?

-Există actul medical pe care l-am publicat și eu în ultima ediție a "Operei Integrale Eminescu", dar este semnat prin punere de deget... Deci actul de moarte al celui mai însemnat om al României este semnat prin punere de deget! Nu s-au găsit în spitalul la care a murit doi oameni care să știe carte și să semneze și au pus degetul pe actul de deces...

Toate aceste speculații, despre comploturi, despre fel de fel de povești să vorbească cine ce vrea, eu nu pot decât să relatez pe marginea a ceea ce reiese din documentele vremii. Eu nu pot să merg mai departe, eu am discutat cu medici; și medicii au studiat pe baza contextului vremii împrejurările în care s-au întâmplat toate acestea. Desigur că e posibil ca și medicii să greșească, dar eu cred, am convingerea că nu au greșit și că – ținând cont de modul cum l-au izolat pe Eminescu, ținând seama de natura suferinței lui, fiindcă de depresie suferim toți – acestea au fost împrejurările morții lui Eminescu. Și apoi, uitați, toată societatea românească este în depresie psihologică și pe măsură ce mergem, depresia devine tot mai accentuată. Dar, noi astăzi suntem mai nesimțiți și nu reacționăm la fel.

Pe baza cercetărilor, coroborând datele cu ceea ce a scris Eminescu, înainte de internarea lui forțată la sanatoriul doctorului Șuțu, am dedus că Eminescu a fost izolat și pe acest fond constat a suferit o depresie mare. Eminescu nu a fost „nebun”, a avut o mare suferință a sufletului. Când am ajuns la această concluzie, am luat legătura cu un psihiatru și acesta mi-a explicat că depresia, spre deosebire de "alienația" mintală, este o stare psihică din care îți poți reveni. Pe când, din alienație mintală, din nebunie, nu îți mai poți reveni. Și dacă doctorul Șuțu a procedat cum a procedat, nu a lăsat nicio însemnare despre boala și internarea lui Eminescu.

-Deci nu există nimic, nici o fișă medicală de observație?

-Nu găsim nimic! Mai departe, doctorul Șuțu s-a făcut vinovat

și el de alt lucru foarte grav; Șuțu a făcut autopsia lui Eminescu și a luat creierul pentru studiu și l-a pus pe fereastră, în plină vară, unde a stat la soare... Ce studiu mai poți să faci pe un creier care a stat la fereastră, în soare?...

Acestea sunt niște lucruri de o gravitate extremă. Nu este doar Maiorescu vinovat, e un întreg cerc vicios.

Revizionismul maghiar din ziua de astăzi îl continuă pe cel de ieri...

Foto: Maria Stanciu

—
Do
mn
ul
e
ac
ad
em
ic
ia
n
Di
mi
tr
ie
Va
ta
ma
ni
uc
,
nu
er
a
pe
nt
ru

pr
im
a
da
tă
câ
nd
vă
co
nf
ru
nt
aș
i
cu
ob
tu
zi
ta
te
a
re
gi
mu
lu
i
co
mu
ni
st
.
Vi
se
tr
ag
e
de

pe
câ
nd
er
aș
i
la
Cl
uj
,
în
vr
em
ea
st
ud
en
ți
ei
,
un
de
aș
i
lu
at
pa
rt
e
la
mi
șc
ar
ea
So
ci
et

ăț
ii
„J
un
im
ea
”
a
st
ud
en
ț
i
lo
r
bu
co
vi
ne
ni
ro
mâ
ni
,
re
co
ns
ti
tu
it
ă
ca
o
ex
pr
es
ie
îm

po
tr
iv
a
re
gi
mu
lu
i
co
mu
ni
st
ca
re
se
in
st
al
as
er
ă
în
6
au
gu
st
19
45
.
Nu
șt
im
ma
re
lu
cr

u
de
sp
re
ac
el
e
ev
en
im
en
te
,
de
și
el
e
și
-
au
pu
s
am
pr
en
ta
as
up
ra
vi
eț
ii
mu
lt
or
in
te

le
ct
ua
li
de
la
no
i,
mu
ce
ni
ci
ai
în
ch
is
or
il
or
co
mu
ni
st
e.
Do
mn
ia
Vo
as
tr
ă
aș
i
av
ut
de
tr

as
și
în
vr
em
ea
fo
st
ul
ui
re
gi
m
di
n
ca
uz
a
ac
es
tu
i
tr
ec
ut
fr
um
os
și
pl
in
de
cu
ra
j
la
vr

*em
ur
i
de
cu
mp
ăn
ă
pe
nt
ru
Ro
mâ
ni
a...*

– Acea mișcare studențească din anul 1946, de la Cluj, a fost condusă de tânărul Valeriu Anania (1926-2005), viitorul Mitropolit Bartolomeu al Clujului, pe atunci, student la Medicină în anul II. Vrednicul de pomenire a fost conducătorul mișcărilor studențești de la Cluj, începând cu 1 iunie 1946, însă primul protest spontan la care am participat a fost în 24 ianuarie 1946. Ce se întâmpla?

Autoritățile comuniste declaraseră ziua de 24 ianuarie zi de sărbătoare legală. Atunci se împlinea un an de la instalarea guvernului Petru Groza. În mod spontan, atunci noi, studenții, ne-am adunat în holul Universității din Cluj și am ieșit în stradă. Am protestat față de atitudinea antiromânească a celor aflați la conducere. Am fost indignați că pe sedile Partidului Comunist Român și al Partidului Social Democrat-Lothar Rădăceanu erau arborate steaguri ale Ungariei Mari. Atunci, mai mulți studenți au urcat și au dat jos steagurile, au devastat sediile celor două partide, după care ne-am întors în cămine. Atunci au început primele arestări. Manifestația din 24 ianuarie 1946 a marcat momentul începutului mișcării de protest care a durat luni bune. Protestele noastre au fost pe

fondul pregătirii viitorului Tratat de Pace de la Paris. Pe de altă parte, conducătorii maghiari din mai multe zone, inclusiv cei din Cluj, pregăteau revenirea armatei ungare și întâmpinarea ei pe sub Arcul de Triumf. Numai că hotărârea luată la Paris, în 7 mai 1946, și revenirea Transilvaniei acasă, la România, unde îi era locul, fu pentru maghiari o mare deziluzie ce-i va urmări până-n zilele noastre. De altfel, revizionismul maghiar din ziua de astăzi îl continuă pe cel de ieri...

– Tema Transilvaniei, și nu numai, este ca un fir roșu în activitatea Domniei Voastre, preocupare pe care a experiat-o și Eminescu. Atunci, în primăvara românească din 1946, cum a fost întâmpinată smulgerea Transilvaniei din ghearele austro-ungarilor și revenirea ei la România?

– După aprecierile polițiștilor vremii eram vreo 5000 de studenți și am mărșăluit pe străzile Clujului. În fața Catedralei Ortodoxe am îngenunchiat și am cântat „Hristos a înviat”! Au vorbit protopopul Laurențiu Curea, care va înceta curând din viață, Episcopul Nicolae Colan și Episcopul Iuliu Hossu. Am defilat prin tot orașul și am cântat cântece patriotice... La statuia lui Matei Corvin au vorbit mulți studenți de la Medicină, iar A. E. Baconsky s-a urcat pe statuie. Aceasta fusese o avanpremieră pentru parada militară din 10 mai 1946. De această dată, am mutat și organizat manifestațiile la Mănăstur, comună învecinată Clujului, unde era Facultatea de Agronomie. Atunci, studenții au strigat „Patria”, „Regele” și mai multe lozinci anticomuniste. După fiecare acțiune anticomunistă, erau arestați studenții... De la aceste manifestații i s-au tras condamnările vrednicului de pomenire – Mitropolitul Bartolomeu Anania. Drept urmare a atitudinii și a revendicărilor noastre, autoritățile vremii de la Cluj ne-au închis cantinele, căminele, tot. Și pe acest fond, comitetul de grevă, în frunte cu părintele Valeriu Anania, s-a retras la Mănăstur, comuna din vecinătate, acolo am fost și eu până când au dat decretul de încetare a grevei

studentești; am încetat protestele pentru că nu mai aveam nici un mijloc de trai...

"Noi, zicea Anania, eram dansul aerian al neamului pe deasupra unei păduri de năpârci..."

– În convorbirile Domniei Voastre cu Constantin Hrehor, aduceți o lumină nouă, inedită, în legătură cu atitudinea lui Lucrețiu Pătrășcanu, exponent al fostului Partid Comunist, ministru al Justiției, care a fost trimis la Cluj – „după eșecul lui Teohari Georgescu”, ministru la Interne – să discute cu studenții. Mărturisiți în convorbirile Dumneavoastră că – luat cu asalt și cu „fluierături” – Pătrășcanu spune cuvinte memorabile, care nu se regăsesc în raportul Poliției din Cluj din acea vreme.

– Da, pe fondul pretențiilor reprezentanților maghiari, Lucrețiu Pătrășcanu – la întâlnirea cu studenții clujeni din 8 iunie 1946 – a avut o atitudine profund românească, subliniind că „nimeni nu are dreptul să pună în discuție granițele noastre. Transilvania a aparținut și va aparține României. Acțiunea guvernului maghiar, revizionismul de azi îl continuă pe cel de ieri. A cere revizuirea frontierelor este un amestec în treburile noastre interne... Populația maghiară are un regim de drept cum nu are nicio naționalitate dintr-un stat burghez... Am închis ochii și din puținul nostru am hrănit sute de mii de oameni (din Ungaria). Retrocedarea bunurilor este un act de minimă dreptate. Nicio milă pentru cei ce pun în joc unitatea statului. În numele Partidului Comunist mă ridic împotriva schimbărilor de frontieră..."

Însă tot Pătrășcanu, la următoarele două întâlniri cu studenții din aceeași zi (întâlniri despre care nu se prea știe), în prezența lui Valeriu Anania, ne-a cerut să încetăm

greva, fiindcă „guvernul nu era de mămăligă și că are mijloace să pună capăt manifestării...”

– *Care a fost reacția studenților?*

– De ripostă: „Nici noi nu suntem de mămăligă, dar nici comuniști nu suntem!”, a venit replica studenților. Atunci, Pătrășcanu veni cu corecția sa: „Mai întâi sunt român și apoi comunist!”

– *Pentru cei care doresc să afle mai multe, pot găsi aceste mărturii trăite de domnia Voastră în volumul „Convorbiri sub scara cu îngeri”, apărut în 2010. Cum a caracterizat acel eveniment vrednicul Mitropolit Valeriu Anania?...*

– Noi credeam că prin implicarea noastră puteam opri mersul evenimentelor. ”Noi, zicea vrednicul Mitropolit Valeriu Anania, eram dansul aerian al neamului pe deasupra unei păduri de năpârci...”

– *Privind înapoi fără mânie, a fost necesară acea grevă?*

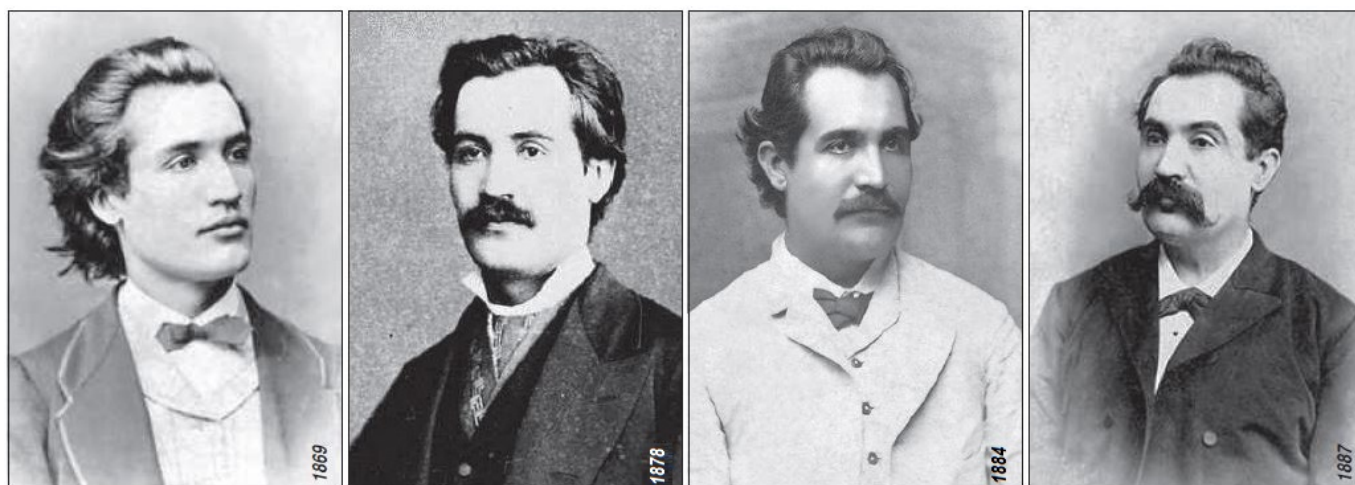
– A fost necesară. Au făcut și alții revolte mai târziu în Polonia, Ungaria. De acelea se ține seama, dar de asta nu. Dar, aceasta a fost dorința noastră de a ne opune instalării comunismului în țara noastră și aceasta a fost prima încercare de acest fel de la noi. Acesta a fost crezul nostru și credința noastră. Noi am mers până unde s-a putut, dar comunismul s-a instalat cu sprijin din afară și pe noi ne-au îndepărtat...

– *Dumneavoastră ați scăpat ca prin urechile acului de arestări...*

– Da, pentru că după ce am fost asigurați că n-o să ni se întâmple nimic, între timp ne-am susținut și examenele, fiindcă profesorii țineau cu noi, eu am plecat la mine în Bucovina, la Sucevița. Nu mai aveam nicio rațiune să rămân. Ne-au pus câte un vagon special la trenurile principale și așa

am plecat, iar din iunie și până în noiembrie 1946 nu am fost în Cluj. În acest răstimp s-au făcut mai multe arestări, între care și cea a lui Valeriu Anania¹. De aici i s-au tras toate arestările care au urmat...

Călinescu sublinia ca Eminescu "a prevăzut reîntregirea patriei, de la 1 Decembrie 1918"

„Atâta foc, atâta aur, Atâtea lucruri sfinte Peste-ntunericul vieții Ai revărsat, Părinte! ”

– Să revenim! Ați cercetat câteva decenii publicistica lui Eminescu și, cu siguranță, sunteți singurul cercetător contemporan care cunoașteți cel mai bine activitatea de gazetar a „Luceafărului Poeziei Românești”. Ați avut misiunea de a stabili paternitatea textelor semnate de Gazetar în diferite cotidiene, publicate în cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Cum ați procedat la identificarea textelor lui Mihai Eminescu, mai ales că la „Timpul” semnavărfuri precum Slavici, Caragiale, Maiorescu?

– Împreună cu colegile mele de cercetare, doamnele Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu, am mers întâi la textele din manuscrisele eminesciene, pe care le-am comparat cu cele apărute în diferite ediții (de ziare) tipărite. Am comparat conținutul de pe manuscris și textul ce s-a publicat... Apoi am analizat textele stilistic, am folosit tot ce ne-a stat la îndemână în această problemă pentru a recupera întreaga operă eminesciană. De altfel, spuneam că una dintre întrebările pe

care academicianul Alexandru Graur mi-a adresat-o când se punea problema apariției volumului IX, Publicistică, a fost „dacă îmi asum responsabilitatea pentru paternitatea textelor din amintitul volum”? Firește că îmi asum această responsabilitate... Pe de altă parte, acolo unde nu am fost siguri că autorul unor articole este Eminescu, am adăugat în fiecare volum un capitol cu „Texte incerte”...

– Un text jurnalistic are și o altă cheie – stilul aceluia gazetar. „Le style est l’homme meme”, spune Comte de Buffon. Sub aspect stilistic care au fost elementele care au primat în clarificarea stilului publicistic eminescian?

– Când examinăm publicistica lui Eminescu la ziarul „Timpul”, ținem seama de concepția social-politică a poetului și de întreaga desfășurare a activității gazetărești. Privim opera în ansamblul ei și din punct de vedere stilistic, fiindcă nu există o graniță pur delimitată între activitatea de la „Curierul de Iași” și cea de la „Timpul”.

– Cum se documenta Eminescu? Ce preocupări are gazetarul Eminescu pentru studierea unor aspecte științifice?

– Documentarea este una temeinică, bazată pe comunicatele, documentele, adeseori, extrasele din alte publicații ale vremii cu care Mihai Eminescu polemiza. S-a ocupat de unele aspecte științifice ale vremii, pe altele le-a intuit. Are multe traduceri privind teoria culturii și a vieții sociale, istoria națională, istoria universală, economia politică, dreptul. S-a ocupat de fizică, în primul rând, de matematică, astronomie, de biologie, dar nu pentru a face profesie din ele, deși el a intuit de la început anumite direcții, valabile și astăzi. El s-a ocupat de științe din aspirațiile lui pentru universalitate. Aceste texte creează impresia specializării în fiecare din aceste domenii și sunt invocate în demonstrarea originalității gândirii poetului, nemaiîntâlnită la predecesorii și contemporanii săi. George Călinescu protestează împotriva unei asemenea orientări în exegeza

eminesciană și zice că „*Eminescu e cel mai mare filozof, cel mai mare învățat. El a formulat cu mult înaintea fizicii moderne teoria relativității, a cunoscut pe clasici ca nimeni altul, a relevat omenirii filosofia asiatică. El este profet. A prevăzut prăbușirea sistemului monetar și reîntregirea patriei, de la 1 Decembrie 1918. Cel mai inocent cuvânt al paginilor lui e umflat de simboluri ca o rodie coaptă*”. Pentru a scrie, Eminescu a mers la sursă și a dat o traducere valabilă și astăzi. Important pentru noi este că Eminescu a avut simț de gazetar și a intuit exact direcțiile de dezvoltare ale societății, de ieri și de astăzi. Publicistica sa se întemeiază pe o bază științifică solidă și împreună cu expunerea strălucită, încă nedepășită, rezultă durabilitatea în timp și permanenta ei actualitate.

– *Domnule academician Vatamaniuc, în paginile cotidianului „Timpul”, apar pseudonime precum: „Fantasio”, „Cenzor”, „Nemesis”. Din cercetările domniei Voastre, Eminescu a apelat la vreunul dintre aceste pseudonime?*

– După toate cercetările pe care spuneam că le-am făcut nu reiese nici stilistic, nici pe bază de manuscris că ele aparțin lui Mihai Eminescu, cu excepția lui *Fantasio*, cu care semnează trei articole, *Babele au trecut*, *Un răspuns d-lui C.A. Rosetti* și *Al doilea răspuns d-lui C.A. Rosetti*, toate din 1882. Singurul pseudonim cert pe care îl putem atribui lui Eminescu este cel din perioada anterioară gazetăriei de la „Timpul”, unde Eminescu semnează cu pseudonimul „Varro”. Sunt 16 articole și documente și ele datează din vremea pregătirii Serbării de la Putna, din august 1871 (Întâlnirea a fost programată pentru 1870, dar s-a amânat cu un an). Și mai sunt câteva – la revenirea în activitatea publicistică – apărute în „România liberă” și în „Fântâna Blanduziei”. Oricum, aceste articole ocupă un loc neînsemnat.

– *O caracteristică a presei de la sfârșitul veacului al XIX-lea era aceea că articolele nu aveau titluri. Cum ați procedat în această privință?*

– Nici un text al lui Eminescu nu are titlu. Editorii dinaintea noastră au dat titlurile lor, titlurile care au crezut ei că s-ar cuveni și că sunt importante. Eu nu zic că nu este importantă această abordare, însă intrăm pe un teren în care chestiunile sentimentale sau de altă natură joacă un rol foarte important. Așa se face că de la o ediție la alta, același text poartă alt titlu. Eu am făcut următorul lucru; am luat ca titlu sintagma inițială din textul lui Eminescu. Așa am procedat la toate textele de publicistică. Sigur, uneori sintagma din titlu nu este relevantă, dar ea aparține lui Eminescu. În acest mod eu am acoperire, nu am distorsionat mesajul din textul publicistic, nu am mers pe sentimentalisme, eu am mers pe... material.

– *Cel care îngrijește și editează opera unui înaintaș de talia lui Eminescu, ce datorii are față de opera înaintașului său?*

– În general, cercetătorul, fie scriitor, poet, gazetar – indiferent cum se numește – trebuie să manifeste o atitudine de respect și de dragoste față de fiecare cuvânt pe care îl așterne el pe hârtie. Când însă dorești să refaci din arhive și din manuscrise profilul înaintașului tău, Eminescu în cazul de față, responsabilitatea este una foarte mare. Eu cu responsabilitate și cu multă dragoste am făcut acest fapt, împreună cu echipa de cercetători...

Familia lui Eminescu vine din Transilvania

–
Șt
im
că
aț
i
me
rs
pe

teBiserica Familiei Eminescu la 1909

re
n,
pe
ur
me
le
fa
mi
li
ei
Po
et
ul
ui
. Ca
să
în
lă
tu
ră
m
sp
ec
ul
aș
ii
le
,
de
un
de
îș
i
tr
ag
e

ră
dă
ci
ni
le
fa
mi
li
a
lu
i
Mi
ha
i
Em
in
es
cu
?

– Eu nu am stat doar în arhive, ci am fost pe teren pentru fiecare etapă a documentării, dacă s-a impus acest fapt. A existat întotdeauna această idee că Eminescu ar fi din Ucraina. Ei, bine, familia lui Eminescu vine din Transilvania și în acest scop m-am dus la Blaj și în Vad și la Făgăraș, unde sunt urmași ai acestei familii până astăzi și unde am cercetat toată arhiva. Și am găsit acolo familia Eminovici. Pentru mine a fost un prim argument că această familie vine din Transilvania. Aici, din această familie mai este o ramură și-n comuna Lupu, lângă Blaj. Am mers și-n comuna Lupu, dar aceasta a dispărut fără urmași din 1877. Apoi am găsit o altă familie la Rășinari, unde știam de Goga; am mers și acolo. Firește, lucrul pe teren te pune și în fața altor informații inedite. La Lupu am găsit informații despre familia poetului interbelic Aron Cotruș, născut acolo. Străbunii îndepărtați ai lui Eminescu au emigrat din Transilvania în Moldova și și-au întemeiat familia, în Călineștii lui Cuparencu, așezare

întemeiată de emigranții transilvăneni. Eminescu nu-și cunoaște bunicii, fiindcă au murit în epidemia de holeră la 1844. Tatăl lui Eminescu a fost administratorul al unei moșii și și-a întocmit gospodăria la Ipotești, iar Mihai s-a născut la Botoșani. După aceste cercetări am adunat informațiile și am scris cartea „Eminescu și Transilvania” (1995), unde demonstrez acestea.

– *Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, mergând după „pașii Luceafărului”, avansează ideea că Eminescu ar fi dorit să se călugărească, fapt pe care îl precizează și Maiorescu în însemnările sale la ziua de 23 iunie 1883. Pe de altă parte, Tudor Arghezi îl numește „Sfântul preacurat al ghiersului românesc”... Din această perspectivă, care rămâne încă deschisă cercetării, ce ne puteți spune despre învelișul creștin al creației eminesciene?*

– Este foarte simplu. **Eminescu a avut o concepție profund creștină în toată opera sa**, lirică, publicistică, filozofică, științifică. El nu a fost un practicant care să meargă frecvent la Biserică, dar stăpâna foarte bine învățătura Bisericii Ortodoxe, în care s-a născut. El a avut o concepție creștină, pe lângă celelalte cunoștințe temeinice pe care le-a avut în istorie, artă, cultură, filozofie. Acestea se văd și din opera poetică și din publicistica eminesciană.

Eminescu a răsturnat un guvern chiar cu puțin înainte de a muri

–
El
es
te
un
Ma
rt
ir

Inmormantarea lui Eminescu

al
pu
bl
ic
is
ti
ci
i
ro
mâ
ne
șt
i,
un
„C
ru
ci
fi
ca
t”
,
cu
m
sp
un
e
to
t
Tu
do
r
Ar
gh
ez
i...

– Da. L-au cam pedepsit politicienii de atunci, pentru toate

afacerile pe care Eminescu le-a demascat; pentru toate planurile pe care le-a demontat, pentru guvernul pe care l-a răsturnat, chiar cu puțin înainte de a muri. Eminescu a fost un gazetar foarte conștient de poziția lui, iar conduita lui a fost rectilinie. El rămâne un model de verticalitate peste timp, peste veacuri.

– *Eminescu este cel mai mare romantic al nostru, este „sumă lirică de voievozi”, spune Petre Țuțea. Între altele, ați cercetat și operele lui Lucian Blaga, ale lui Tudor Arghezi. Cine îl urmează pe Eminescu în ierarhia valorilor culturale și identitare?*

– Într-adevăr, m-am ocupat și de Blaga și de Arghezi. Din punctul meu de vedere Arghezi.

– *Ce vă place la Arghezi?*

– Totul îmi place la Arghezi. Odată, îmi place avântul acesta al lui. Apoi, Arghezi spune lucrurilor pe nume și cuvintele lui sunt pe înțelesul acestui popor. Blaga e pe deasupra realităților, e altceva. Blaga este mai accesibil pentru occidentali, dar Arghezi este mai pe firea noastră, pe sufletul românesc...

– *Să fi contat faptul că Arghezi a fost și călugăr și poezia sa își trage seva din cuvintele însuflețite ale Sfintei Scripturi?*

– Firește că este important filonul creștin în formarea unui om, mai ales a unui scriitor. Cred că înainte de toate, indiferent ce facem – poezie, artă, chiar și științe exacte – noi trebuie să ne situăm în spiritualitatea noastră, altfel rămânem necunoscuți.

– *Ce mai rămâne de făcut în privința operei eminesciene?*

– Rămâne pentru editorul de la anul 3000 recitirea manuscriselor eminesciene fiindcă sunt părți care nu au putut

fi transcrise și întocmirea edițiilor „ne-varietur” pentru marii scriitori. Ediția xeroxată a Caietelor lui Eminescu a fost realizată nu de multă vreme, sub egida Academiei Române, la inițiativa și cu susținerea academicianului Eugen Simion. În acest fel a fost salvată o moștenire unică și singulară în cultura românească, amenințată de o pierdere ireparabilă. Așa cum am mai spus, salvarea manuscriselor în ediția xeroxată a Caietelor lui Eminescu are dublă calitate: înlătură fabulațiile și speculațiile unor inși nevizați și, în același timp, reprezintă instrumentul de bază în pregătirea ediției „ne-varietur” a scrierilor eminesciene, așa cum se practică și în alte țări, pentru scriitorii lor cei mari. Consider că nu ar fi rău să fie înființată o Fundație Eminescu care să patroneze un Institut Eminescu, un spațiu care să adune încet-încet arhiva Eminescu. Ar fi un gest firesc și am demonstra că-i dăm lui Eminescu locul cuvenit de „Luceafăr” nemuritor între atâtea stele câte are literatura română...

A consemnat,

Maria Stanciu

1 Vrednicul de pomenire Mitropolitul Valeriu Anania mărturisește în memoriile sale, asemenea academicianului Dimitrie Vatamaniuc, faptul că „în acel Cluj al primăverii lui 1946, nu comunismul era preocuparea vieții academice, ci problema ungurească, problemă veche și reînnoită acum, când stăpânirea maghiară fusese alungată din nordul Ardealului”. În „Memorii”, Valeriu Anania, Editura Polirom, 2008, pg. 112.

Sursa: **Mihai-Eminescu.Ro**

Vedeți și:

Fotografiile de Cristina Nichituș Roncea din proiectul “București, de ce îl iubești. Foto-interviuri cu personalități ale Capitalei”, pentru care academicianul ne-a rugat să-i consemnăm aceste spuse:

“Bucurați-vă de București – aici puteți călca pe urmele pașilor lui Eminescu! Bucureștiul este un oraș martir fie și numai pentru că aici a suferit și de aici a plecat la Ceruri Mihai Eminescu.”

La 98 de ani, eminescologul bucovinean, rudă apropiată cu partizanul anticomunist Gavril Vatamaniuc, scria biografia unui alt mare martir al neamului românesc, pentru care s-a zbatut și Eminescu: Ciprian Porumbescu.

Profesorul Dimitrie Vatamaniuc, eminescolog, membru de Onoare al Academiei Române, editorul Operelor lui Mihai Eminescu, editia Academiei. Foto: Cristina Nichitus Roncea

Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichituș Roncea